

Driepas

Jaargang 14 1997 Nr. 2

Historische Kring Duiven Groessen Loo

INHOUD

<i>M.P.J. Biermans-van Dongen:</i> <i>De bakkers van Loo</i> <i>en een lang bewaard gebleven bakhuis</i>	26
<i>W.F.W.M. van Heugten:</i> <i>1802 ... Dit jaar den doolhof aan gelijkt</i>	38
<i>J.F.H. te Witt:</i> <i>Dorpsmid schonk de kerk een Paaskandelaar</i>	42
<i>Th.M.J. Jonker:</i> <i>Wandel- en fietsroutes door onze gemeente</i>	44
<i>Th.M.J. Jonker:</i> <i>Een monumentale ramp</i>	45
<i>Verenigingsnieuws</i>	47
<i>Kleinigheden</i>	48

Nadat eerst de bakkerijen uit Groessen en later die uit Duiven aan de orde zijn geweest, lossen we nu onze belofte uit ons novembernummer 1996 in. Het slotartikel uit onze „bakkers-serie“ gaat over de bakkers uit 't Loo.

De Redactie

DE BAKKERS VAN LOO EN EEN LANG BEWAARD GEBLEVEN BAKHUIS

In 't Loo heeft nog heel lang een bakhuis gestaan bij boerderij „Doekenstadt” aan het eind van de Loostraat tegen de dijk aan. Het bakhuis hoorde niet bij het huidige pand „Doekenstadt” maar bij de oude boerderij, die iets meer naar de dijk, in de huidige moestuin heeft gestaan. Het bakhuis stond in verband met brandgevaar een eindje verwijderd van de eigenlijke boerderij. In de vorige eeuw werd hier het brood gebakken voor de bewoners van de boerderij en misschien ook wel voor burens, zoals in die tijd vaak gebeurde. Soms werd er voor een heel buurtschap gebakken want deze bakhuizen waren de voorlopers van de bakkerijen.

Afb. 1 Het bakhuis bij Doekenstadt aan de Loostraat 60 te Loo (olieverfschilderij van W.J. Th. Peters).

Het bakhuis hier was een klein stenen gebouwtje met een stenen oven en een pannendak. Er zat ook een tweede rookkanaal in. Dat werd gebruikt voor het verwarmen van het water tijdens de slacht. Dit gebeurde in een grote ketel, die heel vroeger ook voor de was werd gebruikt. Het bakhuis is in 1957 gesloopt, maar via een fraai olieverfschilderij uit 1939 (afb. 1) van de heer W.J.Th. Peters is het bakhuis toch nog een beetje bewaard gebleven.

Aan het eind van de negentiende eeuw zijn er in 't Loo zeker drie bakkers werkzaam en dat is voor een dorpje van een paar honderd inwoners aardig veel. Nu weten we uit de vorige artikelen in de Driepas over bakkers, dat er altijd wel neveninkomsten waren, want van de bakkerij alleen kon men echt niet leven.

Dit was met de drie bakkerijen in 't Loo ook het geval. Beginnen we met de bakkerij van Antonius Boerboom aan de Loostraat (naast de oude school). Antonius is tapper en tevens winkelier in kruidenierswaren. In 1876 wordt er een vergunning aangevraagd (zie blz. 28) voor een broodbakkerij en deze wordt ook afgegeven. Hoe lang er gebakken is weten we niet precies, maar mevrouw Lap (*1903) kan zich nog herinneren dat er met de hondenkar zaterdags grote roggebroden werden opgehaald. Zoon Hermanus Boerboom (*17-8-1867) was de bakker, hij heeft er tot de twintiger jaren gebakken, daarna is men begonnen met een exportslachterij.

Aan de overzijde van de Loostraat vestigt zich in 1882 een andere bakker namelijk Franciscus Geurds (*19-2-1852), getrouwd met Johanna Mulder (*11-12-1861). Zij hebben tevens een koffiehuis, waar veel bedevaartgangers koffie drinken. Oud-inwoners van 't Loo kunnen zich ook nog de tekst op de zijgevel herinneren: „GEURDS KOFFIEHUIS“.

Vóór Franciscus Geurds heeft in dit pand Petrus van de Velde uit Pannerden gewoond, die klompenmaker was. Het was een groot pand, meestal bewoont door twee families.

Willem Ledderhof (*20-3-1846), timmerman, heeft er ook een tijdje verbleven tot hij in 1883 naar Zevenaar verhuist.

Bakker Geurds krijgt vijf kinderen, maar zijn vrouw overlijdt al in 1892, wanneer de jongste zoon Antonius nog maar twee jaar oud is. Dit jongste kind wordt geplaatst bij de familie H. Peters-Peters. Deze hebben zelf ook twee kinderen die op dat moment in Amerika verblijven. Zoon Willem Peters (*21-2-1874) komt terug uit Amerika in 1905 en zal zich later vestigen als kleermaker in het pand van bakker Geurds, die in 1896 naar Bemmelen is vertrokken.

Het aangenomen kind Anton Geurds (*3-2-1890) zal later naar Amerika emigreren en daar ook een tijd als bakker werkzaam zijn. De bakkerij in dit pand heeft ongeveer vijftien jaar bestaan, want Drikus van Kempen⁽¹⁾ heeft hier vanaf 1895 ook nog korte tijd in dit pand gewerkt.

De derde en tevens oudste bakkerij bevond zich ook aan de Loostraat tegenover de kerk, in het pand van Theodorus Evers, die er in 1862 is gaan wonen. In 1865 heeft hij er een windkorenmolen bij laten bouwen met de naam Ceres⁽²⁾. Het was een groot pand, waarin een kruidenierswinkel, bakkerij, café, boerderij en stalhouderij waren gehuisvest. Boven de ingang was de naam café „De Prins” geschilderd. Of er voor 1862 ook al een bakkerij aanwezig was weten we niet zeker maar we vermoeden het wel. Op de prentbriefkaart bij het artikel van W.J.Th.

Peters en J.Th.M. Giesen over de windmolen Ceres te Loo wordt de kleine roedeverdeling van de ramen al aangehaald. Dit geeft aan dat we hier met een zeer oud pand te maken hebben dat in de zeventiende eeuw is gebouwd. De bakkerij, die achter het café lag, maakte in de tijd dat Theodorus Evers erin woonde al een authentieke indruk.

Na het overlijden van Theodorus in 1885 neemt zoon Jan Evers (*21-7-1864) het bedrijf over. Hij trouwt met zijn buurmeisje Johanna Hendrina van Sadelhoff. We weten dat van zijn hand de fraai met de hand gesneden speculaasplanken waren, maar

deze zijn helaas tijdens de oorlog kwijt geraakt. In 1896 overlijdt Jan op 31-jarige leeftijd en zijn vrouw hertrouwt in 1898 met Theodorus Henricus Hieronymus Derksen. Tot 1924 blijven ze hier wonen maar dan laten ze aan de overzijde van de Loostraat boerderij „De Valkenhof” bouwen. De boerderij wordt afgesplitst van het bedrijf en door hen hier voortgezet. De oudste zoon Jan Evers (*23-9-1894) uit het eerste huwelijk, zet de rest van het bedrijf voort. Hij was meer molenaar en kastelein en had voor de bakkerij altijd wel een bakker en knechten in dienst. Herman Gademan (*14-6-1893) was er van 1926 tot 1928 en Petrus van Kraay (*23-2-1905) was bakker van 1928 tot 1931. Wanneer in 1931 Jan Evers op 36-jarige leeftijd overlijdt, wordt het bedrijf nog een tijd gedreven door het personeel en de familie. Antoon Peters, die eigenlijk molenaarsknecht was, komt als bakker in de bakkerij terecht. Broer Everard Evers heeft nog een tijd in de winkel gestaan en van 1935 tot 1937 was Hendrikus Hermanus Bongers (*6-6-1903) er bakker en stond zijn zus Geertruida Maria Bongers (*15-10-1891) in de winkel. In die periode was Hendrikus Antonius van Groningen (*22-11-1912) er ook als bakker. Hij zal in 1937 een eigen bakkerij oprichten in Groessen, maar heeft nog wel een half jaar gebakken voor de nieuwe eigenaar Petrus J. Peters. Petrus Peters (Piet *6-5-1900) komt in 1937 vanuit Malden met zijn vrouw Annie van Kessel(*11-6-1907) naar 't Loo. Piet was van beroep molenaar en had bij de meelfabriek „de Hoop” in Malden gewerkt. Annie was de dochter van een bakker uit Beneden-Leeuwen. Samen zijn ze met de vrachtwagen naar 't Loo gekomen en aan het grote bedrijf begonnen. Annie stond in de winkel en het café en Piet was de molenaar en dreef een fouragehandel. Voor de bakkerij werd een advertentie geplaatst en hier reageerden zo'n 30 bakkers op. Paul Vink uit Kekerdom werd aangenomen. Hij was de enige zoon van een bakker en is tot de oorlog bij hen gebleven. Remy Hugen uit Duiven is er ook nog een tijdje bakkersknecht geweest, maar na de oorlog wordt er niet meer gebakken.

Er zijn dan in 't Loo inmiddels wel twee bakkerijen bijgekomen, die van J.H.Bisseling en van Antonius Hendrikus Peters.

J. Bisseling (*24-5-1852) is schipper geweest en hij vestigt zich in 1907 als kastelein in het pand aan de Husselarijstraat L. 53. Pas in 1912 wordt er na herhaalde verzoekschriften, een vergunning voor de oprichting van een brood-beschuit en kleingoedbakkerij afgegeven. Hij zal dit verzoek wel gedaan hebben voor zijn enige zoon Everardus (*20-5-1893), want deze neemt al snel de bakkerij over. Bakkersknechten waren Piet Lubbers, die later een bakkerij in Westervoort zal beginnen, Hent van Groningen en Remy Hugén uit Duiven. Tot hun taak hoorde ook de bezorging van het brood. Dit gebeurde eerst met de bakkersfiets, later met de bakkerskar, een gesloten brik, met een paard ervoor.

Afb. 2 Remy Hugén en Everhard Bisseling in 1939 bij de bakkerij aan de Husselarijstraat

(Helaas konden wij geen betere afdruk krijgen van bovenstaande foto).

In dit pand aan de Husselarijstraat waren ook een kruidenierswinkel, een kolenhandel en het café „Het Fortuin" gehuisvest (afb.3).

Afb. 3 *Café Het Fortuin*. De bovenste tekening geeft de vooroorlogse situatie weer, de onderste die uit het jaar 1949 (met dank aan G.Th. Berentsen).

In 1942 neemt Henricus Hugen (*30-8-1908) uit Westervoort het bedrijf over. Hij had de keuze uit de bakkerij bij café „De

Prins" of die bij café "Het Fortuin". Hij kiest voor het laatste en zit eerst gehuurd maar kan later de hele zaak kopen. In 1943 trouwt hij met zijn overbuurmeisje uit Westervoort Hendrika T.M. Reichwein. Zij staat overdag in de winkel en 's avonds in het café samen met haar man, maar die moet wel iedere dag om 4 uur opstaan om de oven te stoken. De twee bakkersknechten van het eerste uur waren Piet Smit (*5-8-1928) geboren in 't Loo en Herman Eeuwens. Piet Smit was als 13-jarig jongetje in 1939 bij Piet Lubbers in Westervoort begonnen. Van 1942 tot 1949 werkt hij met Herman Eeuwens bij bakker Hugen. Ze vormen een hardwerkend trio dat alles samen deed. Vooral na de oorlog was het een goedlopende bakkerij, waar per week zo'n 15 baaltjes van 50 kilo meel verwerkt werden. De Kerst na de oorlog kan Piet zich nog goed herinneren: „We werkten non-stop van vrijdagmorgen tot de nachtmis van zondagnacht 4 uur. Toen de mis uit was hebben ze me wakker moeten maken. We hadden naast alle brood en krentebrood, ook zo'n 80 taarten moeten maken. Dit waren moccacrème- en vruchtentaarten.”

In 1949 vertrekken beiden en komen uiteindelijk in de textiel terecht. Piet heeft zelfs nog korte tijd een manufacturenzaak in 't Loo gehad. Voor hen beiden komt er één knecht terug in de bakkerij: Theodorus Eimers uit Etten. Wel komt er voor de bezorging de veertienjarige Henny Bruins uit Groessen in dienst. Hij werkt van 8 uur 's morgens tot 6 uur 's avonds en verdient één gulden per dag. Vanaf 9 uur 's morgens brengt hij het brood rond in de bakkerskar met paard ervoor (afb. 3). Het paard kent de hele route en stopt gewoon bij de klanten, waar die dag bezorgd moet worden. Er wordt in die dagen veel brood gegeten en 's zaterdags zijn er gezinnen, die 7 tot 8 broden afnemen. Zijn de mensen op het land aan het werken dan staat er een melktuit (melkbus) met een briefje waar het aantal broden op staat vermeld. De broden van de hele week worden in een boekje opgeschreven en 's zaterdags wordt er betaald. Ook hier blijkt het vertrouwen groot want de deur is

altijd open en op tafel ligt dan vaak een briefje met de bestelling en de plek waar de portemonnaie te vinden is, zodat Henny er zelf het geld uit kan halen. Is hij voor 6 uur terug dan moeten er altijd wel kolen weggebracht worden.

Afb. 4 Bakkersknecht Henny Bruins met de bakkerskar in 1949 voor het pand van H. Mom.

Naast de bakkersknechten is er voor het huishouden ook altijd een meisje voor dag en nacht. Soms raakt men beiden tegelijk kwijt, doordat de knecht met de meid trouwt (Jan van Groningen met Willy Godschalk). De bakkersknechten slapen altijd in het pand van de bakkerij. Er waren voor het personeel op zolder kamertjes afgetimmerd.

Het bakken gebeurt in een houtoven, die later wordt gevoed door een oliebrander. In de jaren zestig wordt er een tweehands heetwateroven gekocht, die eerst met briketten en later door een oliebrander wordt gestookt.

Van de vier kinderen neemt de oudste zoon Piet het bedrijf over. Hij heeft het vak geleerd aan de Bisschoppelijk Nijverheidsschool in Voorhout van 1956 tot 1959 (afb. 5 en 6) en daarna heeft hij nog twee jaar bij bakker Janssen de Koning in Arnhem gewerkt.

Het Bestuur van de Bisschoppelijke Nijverheidsschool 'St. Gertrudis Majella' te Voorhout verklaart, dat Hugen Petrus Johannes Abraham geboren de 28 september 1943 te Duiven zich na het doorlopen van de driejarige cursus aan bovengenoemde school in het Brood-banketbakken gedurende drie jaren in de praktijk bekwaam en daarna met gunstig gevolg het eindexamen afgelegd heeft.

DE OORZAKELIJKE VAN DE MINISTER VAN
ECONOMISCHE ZAKEN.

VOORHOUT, de 22 juli 1963

DE DIRECTEUR

HET BESTUUR

Afb. 5 Diploma van Piet Hugen.

In 1962, toen vader ziek werd, komt Piet in de bakkerij thuis werken. In 1967 overlijdt vader Hugen en neemt Piet het in vennootschap met moeder over. In 1968 trouwt hij met Riet Booltink uit 't Loo. Tot 1990 bakt hij voor de klanten in 't Loo en vanaf 1974 ook voor de Ploenhof in Duiven. De bezorging van het brood in 't Loo is in 1972 stopgezet, doordat men was begonnen met een grote bezorgdienst in de nieuwe wijken van Duiven. Dit gebeurt met een bestelauto door bakker Hugen zelf en later ook door verschillende knechten. De winkel in 't Loo bleef open voor inwoners van 't Loo. Toen Piet Hugen in 1990 met de bakkerij stopte was er nog maar één bakker.

Afb. 6 Piet Hugon bezig voor zijn examen als banketbakker (1963).

De laatste bakker van Loo: André Peters van Toon van Dries.

In 't Loo woonden er zeven families Peters, die geen familie van elkaar zijn, en om te weten over wie men het had, kreeg iedereen een bijnaam. Zo ook Antoon Peters (*16-10-1907), de tweede zoon van Dries Peters, die aan de Loodijk woonde. Hij wordt in de volksmond „Toon van Dries” of de „Rooie

Toon” genoemd. Hij is als molenaarsknecht bij Theodorus Derksen, later Jan Evers (*23-9-1894) begonnen, maar door omstandigheden belandt hij in de bakkerij van dit bedrijf en heeft daar zichzelf het bakkersvak eigen gemaakt. In 1934 begint hij in de Husselarijstraat met een eigen bedrijfje. Er wordt een stuk grond van Jan van Groningen gekocht en door Willem Berentsen (van 't café) een pand gebouwd als winkel, woonhuis en bakkerij. Het is tegelijk met de schutterstent gebouwd. Antoon Peters trouwt met Theodora Held uit Dinslaken. Zij was in betrekking bij Theodorus Evers op de Valkenhof. Antoon is alleen begonnen en heeft af en toe een knechtje. Hent van Groningen heeft er gewerkt als knecht en tijdens de kermis komt bakker Henny van Kempen vaak helpen. Er wordt op maandag, woensdag, vrijdag en zaterdag gebakken, telkens twee baksels van 80 broden per keer. Roggebrood ging maandagavond de oven in tot dinsdagmiddag. Alleen met de feestdagen zijn er bijzondere baksels zoals krentebrood, broodjes en gebakjes. De gebakjes waren voor de rijke mensen en worden in houten kisten bezorgd. De dikke speculaas van Toon van Dries

was befaamd. Deze worden gemaakt in mooie houten mallen en verkocht met Sinterklaas. Ook zijn roggebrood was overheerlijk. Naast het gezin van acht kinderen heeft mevrouw Peters ook de zorg voor de winkel. Hier wordt alles nog los verkocht. De winkel was niet groot en bestond uit een toonbank en houten bakken, gevuld met grauwe erwten, spliterwten, bloem, suiker, koffie, soda, zeep en nog veel meer. Wel is er als hulp in de huishouding een meisje voor dag en nacht (Miesje Lamers). Als de kinderen groter zijn, helpen zij mee in de winkel en met de bezorging. Zoon André (*18-10-1936) leert het bakkersvak op de ambachtsschool en later thuis bij vader. Hij zal in 1969 het -bedrijf overnemen. Zijn vrouw Ria Ampting uit Groessen komt in de winkel en deze bestiert ze nu nog steeds⁽³⁾. Brood wordt er niet meer gebakken, want daar is bakker André in 1994 mee gestopt. Wel wordt er nog brood verkocht, maar dat wordt gebakken in de allerlaatste overgebleven bakkerij van Duiven, Groessen en Loo: „Van Groningen” in Groessen.

M.P.J. Biermans-van Dongen, Duiven.

Noten:

- (1) H. van Kempen, Drie generaties bakkerij van Kempen te Groessen, DRIEPAS, jrg. 13(1996), p. 55-59.
- (2) W.J.Th. Peters & J.Th.M. Giesen, De windmolen Ceres te Loo, DRIEPAS, jrg.04(1987), p. 47-51.
- (3) De werkelijkheid heeft dit relaas echter achterhaald: sinds 31 mei 1997 is deze laatste winkelvoorziening in Loo voorgoed gesloten.

Ik bedank de diverse informanten op de inloopavond over de bakkerijen op 20 nov. 1995 en P.A.J. Hugén (Duiven), mevr. P. Hugén (Nijmegen), A.H.A. Peters (Loo), mevr. J.H. Peters-van Kessel (Arnhem), Piet Smit (Puiflijk), W.J.Th. Peters (Nijmegen), H. Bruins (Duiven) en de familie Lamers-Peters (Ziewent).

1802: ... DIT JAAR DEN DOOLHOF AAN GELIJT ...

De Loose Pastoor Reinirus Peters als tuinliefhebber

Pastoor Reinirus Peters is al eerder onderwerp geweest van artikelen in DRIEPAS. Hij moet een gedreven man zijn geweest, die de Loose parochie dertig jaar lang, tussen 1788 en 1818, heeft gediend. In deze periode heeft hij met de nodige voortvarendheid plannen uitgewerkt en gerealiseerd. Niet alleen heeft hij met veel gevoel de kerk en het interieur verzorgd. Hij bezorgde de betrekkelijk kleine parochie verschillende kelken en paramenten, kocht het eerste kerkorgel en regelde dat er een vaste organist kwam. Maar ook zorgde hij ervoor dat het in 1798 gestolen kerkzilver weer terugkwam. Daarnaast ontving hij met een passende toespraak koning Lodewijk Napoleon en ontwierp de ereboog die bij die gelegenheid geplaatst werd.

Leilinden om de kerk

Bouwen en verbouwen schijnt zijn lust en zijn leven geweest te zijn, zoals uit de aantekeningen in het Loose kerkarchief blijkt. Daarnaast hadden ook de aanleg van kerkhof en pastorietaan zijn aandacht. Al direct na zijn benoeming in 1788 heeft hij het kerkhof aangepakt. Nog in datzelfde jaar liet hij dat op orde brengen. Hij liet een aantal paden in een vierkant patroon afsteken. Vermoedelijk stonden er in die tijd nabij de kerk geen bomen want hij liet in de winter van 1788/89 26 jonge lindebomen poten. Het jaar erop nog eens 24 en in 1790 weer 20. Pastoor Peters heeft daar zelf de hand in gehad en met verstand van zaken gehandeld, want in 1797 waren de bomen zover gegroeid dat ze in de vorm gesnoeid kon worden. Hij constateerde toen dat 66 van de 70 linden goed aangeslagen waren. Bij een ander jaar vermeldt hij in het liber memorialis, dat hij tijdens zijn pastoraat in totaal 200 linden geplant heeft. Waar

de bomen stonden, veraf of dicht bij de kerk, wordt niet vermeld. Het aantal leilinden en rekening houdend met een onderlinge afstand van zo'n drie meter suggereert dat ze in een vierkant om de kerk hebben gestaan. Thans treffen we een dergelijke situatie aan om de kerk van Niel in de Duffelt nabij Kranenburg, waarbij een dubbele rij linden op enige afstand in een rechthoek om de kerk staan. Ook te Wehl stonden nog niet zo lang geleden om kerk en kerkhof leilinden.

Een 'doolhof' met 53 soorten bomen en planten

Een ander tuinproject betrof de pastorietuin. Voor het jaar 1802 meldt pastoor Peters in het liber memorialis dat hij in het voorjaar een doolhof heeft laten aanleggen. Wat hij daar precies onder heeft versaan, is onduidelijk. Heeft hij om de pastorie een tuin aangelegd met een padenstelsel dat leek op een labyrinth? Volgens zijn opgave waren daarin in totaal 53 soorten fruitbomen, bloemen en heesters aangeplant. Ook exotische bomen als krentenboompjes en een vijgenboom waren daarbij. In de volgende opsomming zijn naast de door pastoor gebruikte benaming, de moderne Nederlandse, voorzover te achterhalen, en de officiële Latijnse benaming gegeven. Gemeld moet worden dat het Nederlands van pastoor Peters niet karakteristiek is voor het taalgebruik in de Liemers in die tijd. Pastoor Peters werd in de buurt van Erkelens geboren en heeft het Nederlands geleerd toen hij als kloosterling in het Emmerikse Kruisherenklooster leefde. Uit sommige woorden blijkt dat hij de woorden schreef zoals hij ze vermoedelijk van de plaatselijke bevolking hoorde.

Slechts in uitzonderlijke gevallen zijn tuininventarissen uit vroegere tijden overgeleverd. De onderstaande lijst is bijgevolg uniek voor de Liemers en mogelijk zelfs voor Oost-Nederland.

naam	huidige naam	Latijnse benaming
1 pruymen	pruimen	prunus domesticus
2 kerschen	kersen	prunus sp.
3 arbeijen	aardbeien	fragaria ananassa
4 roode beßen	rode bessen	ribes sanguineum
5 witte beßen	witte bessen	ribes aureum
6 flamposbeßen	frambozen	rubus ideaus
7 flamposen met bond blenzel	frambozen met ...	
8 albeßen	aalbessen	ribes rubrum
9 albeßen	schaerblad	
10 stekbeßen witte	kruisbessen	ribes grossularia L.
11 stekbeßen roede		
12 stekbeßen vremde zort		
13 corinten bompjes	krentenboompjes	amelanchier vulgaris
14 windruyven	wijndruiven	
15 peperbomijes	peperboompjes	daphne mezereum
16 halsenoten	hazelnoten	corylus Avellana
17 noch een zort halsenoten	lammertjes noot	corylus tubulosa
18 quijpeeren	kweeperen	cydonia sp.
19 ordinero ras		
20 - bonte ras		
21 - rode ras		
22 - kleine besondere ras		
23 stock roes	stokroos	althaea rosea
24 kamperfulie	kamperfoelie	lonerica japonica
25 zaringen	seringen	syringa vulgaris
26 witte zaringen	witte seringen	
27 sneeballen	sneeuwbal	vibrum sp.
28 sneeballen besondere zort		
29 tee boomen	theeboompje	spirea salicifolia L.
30 fruweelboomen	fluweelbomen	rhus typhina L.
31 trurwillige	treurwilg	salix alba
32 peterzelien	flaxen	
33 rosen flaxen		
34 gestreepde flaxen		

35 floredam flaxen		
36 silver bomen	zilverpopulier?	
37 azealen boom	azelea sp.	
38 mispelen boom	mispel	mespilus germanica L.
39 halskrabben	halskruid?	campanula sp.
40 eycken houd	eiken	quercus robur L.
41 bosch beßen	bosbessen	vaccinium myrtillis
42 peperboom	peperboom	
43 backen	berk?	betula alba L.
44 doren	sleedoorn?	prunus spinosa
45 elsen	elsen	alnus vulgaris
46 vigenboom	vijgenboom	figus carica L.
47 blanke beßen		
48 witte flamboß beßen		
49 broemel beßen	bramen	rubus sp.
50 bottelen	rozebottel	
51 schossemuyre	schorseneren?	scorzonera sp.
52 barbarißen	rabarber?	rheum rhaponticum
53 aster boom		

Het is niet onwaarschijnlijk dat de lijst is ontstaan tijdens een rondwandeling zodat de plaats op de lijst aangeeft waar de betreffende boom of struik ongeveer gestaan moet hebben.

In 1791 heeft hij de eerste van „drey fraiße brouwbakken met 4 glasramen" laten maken om planten in te kweken; de tweede volgde een jaar later en de derde in 1796. Elf jaar later liet hij een stenen brocibak metselen van stenen die het jaar te voor overgebleven van de verbouwing van het achterhuis van de pastorie.

In deze hof bij de Loose pastorie stond ook een zomerhuisje. Daarin liet de pastoor in 1789 een bank plaatsen. Daarop heeft hij vermoedelijk regelmatig gezeten heeft om te genieten van zijn 'doolhof'.

W.F.W.M. van Heugten, Duiven

Bron:
Kerkarchief Loo, inv. nr.11.

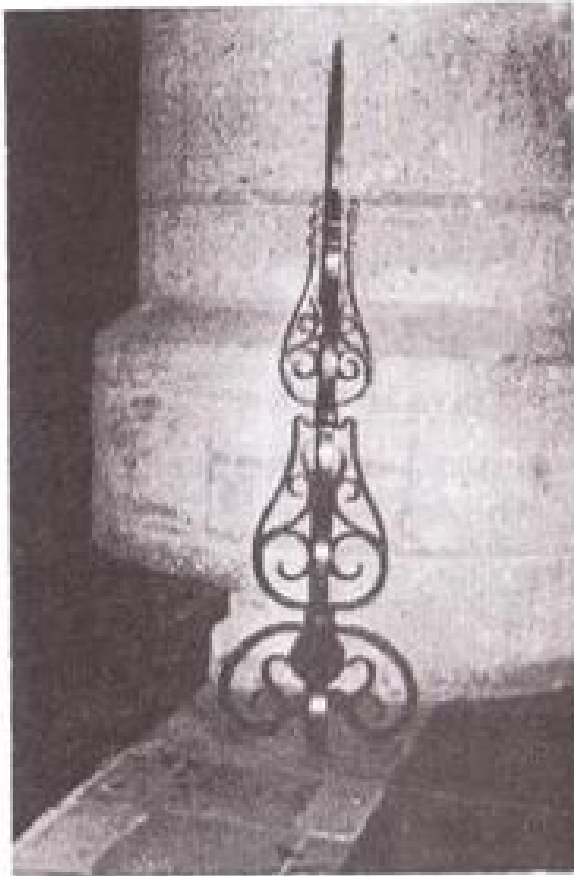
Dorpssmid schonk de kerk een Paaskandelaar

Wie dit jaar in Groessen een van de Paasvieringen heeft bezocht, kan gedacht hebben dat de kerk een nieuwe standaard had aangeschaft om tijdens de vieringen wierook op te branden. Ten dele hebben deze mensen gelijk.

Men zocht al langer naar een mogelijkheid om bij dergelijke vieringen de wierook te branden op een koperen schaal, die uiteraard op „werkhoogte” op het priesterkoor zou moeten staan. De schaal zelf was geen probleem, maar hoe plaats je die op de juiste hoogte, zodanig dat de hitte geen gevaar is en het geheel niet uit de toon valt bij de overige op het priesterkoor aanwezige vazen en kandelaars?

In een hoek op de koorzolder stond al sinds jaar en dag een oude ijzeren kandelaar, in geen jaren gebruikt en dik onder het stof. Wie het stof wegblies, zag dat ook het ijzer wel eens een poetsbeurt mocht hebben. Door de wisseling van pastoors, kapelaans, pastores, kosters en andere helpers in de loop van de jaren, wist niemand meer iets over de herkomst van deze één meter hoge kandelaar.

Een parochiaan, altijd al geïnteresseerd in alles wat de historie van dorp en kerk betrof, had ooit eens gelezen in het Memoriale van de parochie - en aantekeningen gemaakt - over allerhande zaken, waaronder ook een gesmede kandelaar. Maar daar was het bij gebleven. Toen hij jaren later bij toeval op de koorzolder kwam en de kandelaar zag, wist hij wat hij gevonden had en hij zocht zijn aantekeningen op. In 1894 had pastoor Gerrits in het Memoriale genoteerd, dat in dat jaar op Goede Vrijdag de smid Jan Meijer aan de kerk een zelfgesmede paaskandelaar (afb. 7) had geschonken. De parochiaan lichtte de pastor en de koster in over zijn ontdekking en zo werd de paaskandelaar aan de vergetelheid ontrukkt.

Sinds Pasen van dit jaar staat de kandelaar weer op de plaats, die hem ooit door de dorpssmid was toegedacht: op het priesterkoor. Weliswaar niet om de Paaskaars te dragen, maar nu als drager van de wierook-schaal.

Een hoogbejaard kleinkind van de smid woont nog in Angeren. In Groessen zijn nog verschillende achter- en achter-achterkleinkinderen van hem te vinden.

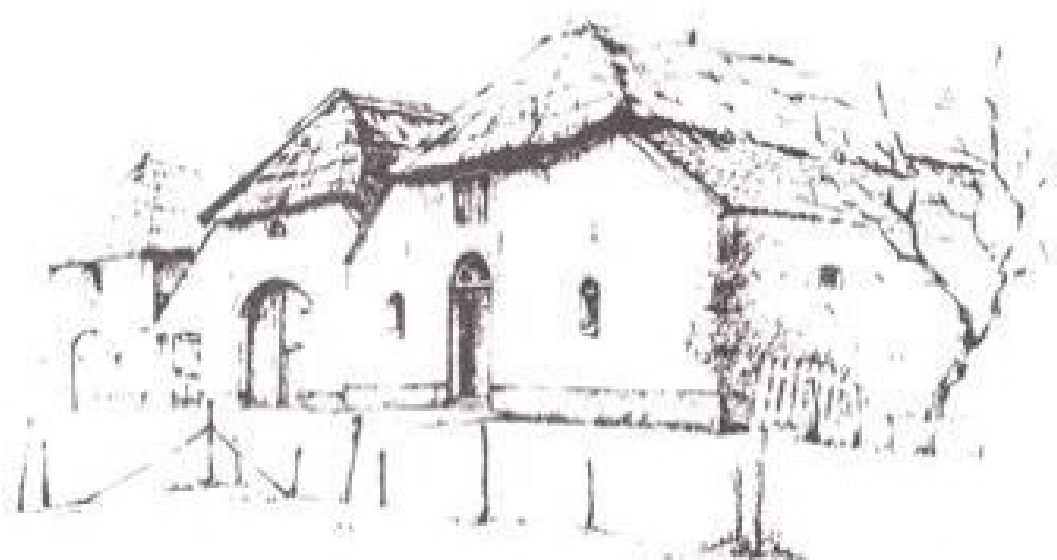
J.F.H. te Witt, Groessen.

WANDEL- EN FIETSROUTES DOOR ONZE GEMEENTE

In toenemende mate zien we kleine zeshoekige bordjes langs de wegen, die ons duidelijk maken dat onze gemeente is opgenomen in een regionaal, soms grensoverschrijdend fietspadennet. Zo heeft de Euregio Rijn-Waal de grensoverschrijdende „Kulturroute an Lippe und IJssel" uitgezet. De ANWB meldt de „Hanzeroute" (LF3), 135 km van Kampen naar Millingen, een route die zoveel mogelijk over de dijken langs Rijn en IJssel loopt. Als de dijkverbetering tussen Kandia en Schans is voltooid, hoeft de fietser - als hij vanuit de richting Pannerden komt - bij de Vossendel niet meer de dijk te verlaten, maar kan hij over het fietspad dat over de zgn. groene dijk zal worden aangelegd doorfietsen. Vervolgens hebben ANWB en Euregio samen nog de „Eurobike route" uitgezet en tenslotte ANWB en het recreatieschap Oost-Gelderland de „Rijnstrangen route". Wat minder opvallend aangegeven is een al lang bestaande lange-afstandswandelroute, de zgn. „X1 route". Die loopt vanaf de IJsselbrug bij Arnhem, over de dijken langs Westervoort en Loo, over de Lijkweg naar Groessen, bij het kerkhof rechtsaf over de Leuffense dijk, de Ooijse dijk, achter Camphuijsen langs, via Babberich, Elten en Emmerik, over Rees naar Lippstadt in Duitsland. Hoewel grote delen van deze route goed per fiets zijn af te leggen, is en blijft het een wandelroute, dus waar mogelijk verlaat men verharde wegen. De route is uitgezet door de Sauerländische Gebirgsverein en aangegeven met een witgeschilderde X1, soms met een pijltje voor linksaf of rechtsaf, eenvoudig op wandelaarshoogte op lantaarnpalen en afrasteringspalen langs de weilanden, enz.. Als het werk aan de dijk achter de rug is, zal het misschien nog wel even duren voordat X1 weer op de herplaatste of nieuwe afrasteringspalen langs de Loodijk zal zijn te vinden.

Th.M.J. Jonker, Loo.

EEN MONUMENTALE RAMP

Wandeling aan de Husselarijstraat 7 te Loo

Afb. 8 Tekening van Marjolein Rigtering.

Op een kalender uit 1985, de derde in de serie die de Historische Kring sinds 1983 jaarlijks uitgeeft, staat de driekapsboerderij aan de Husselarijstraat 7 te Loo. Ook door anderen getekend en vaak door passanten gefotografeerd.

Bij besluit van het College van Duiven van oktober 1988 is het

complex geplaatst op de gemeentelijke monumentenlijst „vanwege het beeldbepalende karakter en de eenvoudige architectuur van deze fraai gelegen, markante en complete driekapschuur (...) en het originele en redelijk gave interieur.” Het geheel dateert vermoedelijk uit het begin van de 19de eeuw, maar de plek kan al veel langer bewoond zijn geweest.

Als een pand al ruim anderhalf jaar leeg en verlaten is, is het te vrezen dat er akelige dingen kunnen gebeuren. Maar moeten ze dan ook gebeuren?

Op de vroege avond van woensdag 18 juni 1997, is binnen een uur het complex door het vuur onherstelbaar verwoest. Wèg is de vroegere tabakschuur. Wèg zijn witgepleisterde gevels, de gebinten, het interieur, de sporenkappen. De krant zegt, dat het een unieke boerderij was, de enige driekapschuur in Gelderland, een van de drie in Nederland. Ik weet niet of het waar is. Wel weet ik, dat de gemeente Duiven een uitzonderlijk origineel monument heeft verloren. Wij hopen er in een volgende nummer meer aandacht aan te schenken.

Th.M.J. Jonker, Loo.

VERENIGINGSNIEUWS

Gezinslidmaatschap

Op de Algemene Ledenvergadering van 13 maart 1997 is een wijziging van het Huishoudelijk Reglement goedgekeurd, waardoor een gezinslidmaatschap mogelijk is geworden.

De tekst van art. 4 luidt nu als volgt:

Begunstigers zijn zij, die als partner van een gewoon lid en dus woonachtig op het hetzelfde adres als het gewone lid, de vereniging wensen te steunen tegen een door het bestuur vast te stellen gereduceerd lidmaatschapstarief. Zij hebben de statutaire rechten en plichten van gewone leden, maar ontvangen niet de door of namens de vereniging uitgegeven publicaties (zoals Driepas, incidentele uitgaven, kalender, etc.).

Het bestuur heeft besloten, dat het zgn. gezinslidmaatschap 40% van de contributie, afgerond op hele guldens, bedraagt. Dat komt momenteel neer op f 10,- per jaar.

JAARROOSTER 1997

maand/jaar	verg. werkgr.	inloop/ lezing/ open av.	jaar- verg.	excursie	genealogie
jul.					
aug.					
sept.	18	15 inl.			9 & 23
okt.		20 lez.			7 & 21
nov.		17 open			11 & 25
dec.					9

KLEINIGHEDEN

Onder deze titel willen we in de toekomst kleine stukjes tekst plaatsen, die door onze leden zo links en rechts zijn gevonden bij hun onderzoeken in archieven. Meestal betreft het fragmenten, die op zich niet bruikbaar zijn om er een artikel aan te wijden, maar toch aardig genoeg om zonder veel commentaar te publiceren. Dus als u iets bent tegengekomen ...?

Redactie.

Wangedrag op de koorzolder?

In het Gemeente-archief van Duiven bevindt zich onder inv.no 237 (uitgaande brieven) brief no 215, d.d. 17 juli 1878.

Het heeft betrekking op een proces-verbaal tegen ene Andries Gerritsen, schipper te Groessen, inzake zijn *gewoonte om eene sigaar op het orgelkoor te rooken en eene tak met bessen, die hij zeker ontvreemd heeft, mede in de Kerk te nemen en daar op te eten...*"

C

C

